

Midsommar i Kattvik

Välkommen till
Nyhetsbrev nr 10-2016
från Kalle Eriksson och Bjäreförlaget.

I midsommarens tecken

går – förstås – det här brevet. Om denna helg – som har en så stor plats i framför allt nordbornas hjärtan, finns det så mycket skrivet och sagt. Det skulle räcka till många, många Nyhetsbrev.

Du som har läst mina Nyhetsbrev under flera år, kan möjligen känna igen någon av notiserna. (jag hinner inte gå tillbaka och kolla....)

Samtidigt vet jag, att sedan förra midsommaren har det tillkommit många läsare. Flera hundra faktiskt....

Tro och skrock

var en gång starkt förknippat med midsommarhelgen. Midsommarnatten förknippades med starka krafter , såväl positiva som skrämmande. Mycket i naturen hade övermänskliga krafter och förmågor. Exempelvis daggen i gräset....

Midsommaren i Skåne

har under gångna tider varit en aning annorlunda än firandet i övriga Sverige. De skånska traditionerna har delvis släktskap med de danska. Bland annat förekom i gångna tider firandet av sankt Hans-aftonen. Till Hans ära tändes eldar. Man talade om Sankt Hans-aftonen i stället för midsommarafton.

Sydsvensk är också föreställningarna om diverse gestalter, som är kopplade till vattendrag. Bäckhästen, strömkarlen, näcken....

Blommande ormbunkar och stärkande dagg

Midsommarnatten var förr magisk på många sätt. Under denna korta natt var diverse krafter i omlopp. I vissa fall gällde det att utnyttja denna kraft. Exempelvis att rulla sig naken i daggvått gräs. Det gav hälsa och kraft. Om detta daggvåta gräs växer på en gravkulle ger det extra kraft. Passa på. Här på bjärehalvön finns ju gott om gravkullar, som bronsålderns bjärebor byggde upp. Hur det är med tillgången på liknande kullar för dig som bor i Texas vet jag inte. Eller du som bor i Australien, eller Brasilien, Ukraina, England, Italien..... Läsarna av detta brev finns ju lite varstans i världen....

Blommorna och huvudkudden

Så är det förstås det välkända faktum från den tiden då naturen under midsommaren hade märkliga krafter, att den unga och ogifta flickan kan plocka sju (eller är det nio?) blomster, lägga blomstren under huvudkudden och ge sig till att drömma. Och så – då träder drömprinsen fram i drömmen....!

Dock: fullt så enkelt var det inte. Ett ytterligare krav var, att efter det att flickan lagt blommorna på plats under kudden, får hon inte yttra ett enda ord till någon innan hon somnat.

Jobbigt i Västmanland.

I Västmanland hade flickorna det extra jobbigt med det där med midsommarblomster under kudden. Där måste flickan ta sig över sju (eller nio....) gårdsgårdar och plocka en blomma på var en av dessa ängar.

Fetknoppen kunde avslöja framtiden.

Fetknoppen, (den gula växt som ger sådan färg åt bjärehalvöns karga stränder), besatt särskilda egenskaper. Bl.a. kunde den avslöja framtiden. Man tog två exemplar av växten. Fäste de båda ganska nära varandra på takbjälken. Nu gällde det vad som skulle ske. Vissnade blommorna var det en signal om att döden låg på lur. Växte de bort från varandra skulle det inte bli något bröllop. Det skulle det emellertid bli, om de båda plantorna växte mot varandra.

Midsommardaggen gav kraft även åt brödet

Det där med daggen under midsommarnatten återkommer i flera sammanhang. Dagg som insamlats under denna magiska natt kunde läggas i degen när man bakar bröd. Det ger kraft i arm och mod i barm till den som äter detta bröd.

Juni – poesins månad

Det är inte särskilt överraskande att juni månad på ett alldeles särskilt sätt har lockat poeterna att plocka fram penna och papper och klä sina tankar i ord. Jag tar gärna med ett exempel på en riktigt folkkär poet. Evert Taube:

Ormbunken rister sin ringlande topp

Slår upp sina gröna små vingar

Lillkalven kesar och dansar galopp

I hagen där lärksången klingar.

Gökarna gala, ärla och svala

jaga sin frukost i flygande fläng

osv.

Du kan förstås fortsättningen utantill....

Johannes födelsedag

På den tiden det var en annan ordning i kalendern var det fastställt, att midsommaren skulle firas 24 juni. Bakgrunden var den bibliska traditionen som förklarade, att Johannes Döparen var född sex månader före Jesus. När juldagen, dvs dagen för Jesu födelse, hade fixerats till 25 december, hade man därmed även fastställt Johannes födelsedag. Att den blev 24 juni – inte 25 – lär bero på vissa sätt att räkna baklänges i den gammalromerska kalendern.

”Tråda dansen vid talrika eldar...”

Midsommarfirandet har skildrats i skrift under hela vår kända historia. Olaus Magnus har under rubriken ”Om majfester” en skildring av svenskt midsommarfirande:

” När nu omsider alla skogar , ängar och fält stå i grönska och blom, vid denna tid då solen genomgår Kräftans tecken, det är på den heliga Johannes Döparens afton, en dag som redan de gamle firade med utomordentliga festligheter och jämväl lärt och bjudit sina efterkommande att högtidlighålla, plägar allt folk utan åtskillnad till kön och ålder samlas i skaror på städernas torg eller ute på det fria fältet för att där glättigt tråda dansen vid skenet av talrika eldar, som överallt tändas. Under dansen plägar man sjunga visor om forntida, som frejdade kvinnor sjöng till evärdlig berömmelse utfört av nitälskan för kyskhetens bevarande.”

Dueller med nidvisor.

Det har skrivits mycket om hur midsommaren har firats i olika delar av Sverige under olika tidsperioder. Jag måste välja. Valet faller på vad Helge Ljungberg skriver i sin bok ”Våra högtider”, som utkom redan 1958. Här återkommer samma tankar om gamla tiders firande med sjungande av vad vi idag skulle kalla nidvisor. Jag låter Ljungberg berätta:

”Allt detta sjunges i visor på melodier, som gått i arv från fädernas tid till spel av cittror, omväxlande med pipor.

Därjämte pläga ock tärnorna efter sina mödrars lärdom till strängospel kväda om de många stora fel, till vilka de äkta männen göra sig skyldiga, såsom tärningsspel, slagsmål på krogen, flärd i klädedräkt, umgängelse med narrar samt ständig onykterhet och fylleri.

Men i gengäld veta ock fyndiga ynglingar att sjunga om hur lata, falska, obändiga, pratsjuka, skvalleraktiga, fåfängliga och trolösa kvinnorna äro, att de icke må häckla och klaga på männen allena.

Det var inte bara män och kvinnor som pucklade på varandra med nid-ord. Man sjöng om och häcklade också ”trolösa borgare, knipsluga hantverkare, kringflackande krämare, dorska sjömän, oredliga bönder, illfundiga förrädare, inställsamma lismare och giriga och grymma fogdar”.

Vad var syftet med nidvisorna?

Olaus Magnus gör en mycket positiv tolkning av dessa visors syfte, nämligen att *”den späda ungdomen må komma till insikt om hur hög och lysande dygden är, samt att lära att troget vandra i de godas fotspår, men avsky och taga sig till vara för dåliga exempel.”*

Han avrundar också skildringen av dessa visor med ett kapitel som beskriver *”skamliga sångers övervinnande”*.

Sankt Hans och elden

Det där med eld och Sankt Hans-firande hade även sina mörka sidor. Främst gäller det längre söderut i Europa. Seden att kasta in en docka i elden symboliserade föreställningen att man

kastade in häxor. I Frankrike hände det t.o.m att man kastade in levande djur i midsommarbålet.

En sed som förekommit i flera länder är att springa genom elden. Den som lyckades springa genom elden utan att kläderna blev svedda, skulle bli gift före årets slut.

Den här sporten var således främst för unga och ogifta flickor och pojkar.

Skriv och berätta

Uppgifterna från Olaus Magnus och Helge Ljungberg kan jag tänka mig får en och annan att höja ögonbrynen. Har du hört liknande berättelser om gamla tiders midsommartraditioner? Skriv gärna och berätta. Berätta gärna också om hur midsommar firades i Bjäre under din barndom.

Min bokhandel

Boktitel	Ord. Pris	Rea-på-rea-pris
Så blev Båstad tennis	225	60
Bilder av ett sekel i Bjäre	330	70
Vår bjärehistoria i bild	350	70
Bjärebör berättar om Bjäre	Slutsåld	
Strövtåg i Bjäre historia	330	140
På räls över Hallandsås under 130 år	Slutsåld	

Som synes är två av böckerna slutsålda. Ytterligare två närmar sig slutsåld-stadiet.

Vill du beställa behöver du bara skicka ett mejl till mig om detta. Meddela om du önskar få boken hemskickad. I så fall behöver jag din postadress.

Bildarkivet växer.

Räkneverket i datorn för den digitala delen av arkivet har nu passerat 46 000. Tillsammans med de ca 20 000 analoga bilderna, pappersbilderna, är därmed arkivets totala siffra nu över 66 000.

Några exempel hittar du på min hemsida, bjareforlaget.com under rubriken **Bildgalleri**. Under rubriken "**Efterlysningen**" hittar du bilder, som jag blivit ombedd av enskilda bjärebor att ta hand om. Inte alltid har bildlämnaren kunnat informera om bilden. Därför dessa efterlysningar. Kolla gärna där. Hittar du någon bild, om vilken du kan lämna information, skicka ett mejl om detta.

Viktig del av vår egen historia

De fotografiska bilderna utgör en viktig del av den samlade kunskapen om vår lokala historia. Det är därför jag ägnar tid åt detta. För att alla - såväl nu som i framtiden - skall kunna ta del av denna skatt, har jag redan donerat arkivet till Båstads kommun. Pappersbilderna är redan lämnade. Tillkommande bild-information kommer jag att överbringa efter hand som de kommer in till mig..

Det är först när bilden fått sin text som vi kan tillgodogöra oss den helt och fullt.

Den digitala delen av arkivet behåller jag t.v. för att kunna komplettera bildtexterna.

Med tanke på att de bilder som finns i det kommunala arkivet kommer att studeras även av kommande generationer - våra barn och barnbarn osv - är informationen om bilden särskilt nödvändig. Det som kan betraktas som självklart för dagens bild-betraktare, är inte alls självklart för den som tittar på bilderna om 50 år. Eller 100 år!! Eller ännu längre fram i tiden.

Nya brev-mottagare

Som vanligt är det några som nu får mitt Nyhetsbrev för första gången. Vill du kolla tidigare brev – gå till www.bjareforlaget.com

Har du någon bekant som du tror vill få Nyhetsbrevet – tipsa gärna. Allt jag behöver är namn och e-postadress.

Sankte Pär som lieman

I äldre tid var 29 juni en stor högtid. Den kallades Persmässta och firades till åminnelse av de båda apostlarna Petrus och Paulus. Båda blev avrättade den dagen.

I det gamla bondesamhället var Persmässan en viktig dag i arbetsåret. Det var tiden då slåttern skulle sätta igång. Då inträdde också det som kallades andfriden, den lag som föreskrev "frid" under skördetiden.

Om man hunnit stacka höet ansågs det att regn just vid Persmässotid var särskilt nyttigt för växtligheten.

Endast för nytillkomna läsare.

Följande avsnitt har tillkommit enbart för nytillkomna läsare. Du som är brev-läsare sedan länge, kan/bör således hoppa över detta avsnitt. Det syftar till att vara en introduktion till en då och då återkommande notis-rubrik: *Språklådan*. Risk finns nämligen, att gammal skåpmat kan slinka med i texten.

För att illustrera hur lätt det är att det kan bli fel när vi skriver, lånar jag exempel ur försäkringsbolagens rika skattkälla med inkommande brev från försäkringstagare:

- *Eftersom min make har avlidit har vi på gården inga svin längre, och jag ber därför att få slippa försäkringen.*
- *Den döde kom cyklande från vänster.*
- *Jag föll i vägbanan. Min man fortsatte med sin moped och körde i diket,. När min man kom tillbaka och fick se att jag överlevt blev chocken för svår för honom, så han föll avsvimmad ner.*
- *Den här fotgängaren visste inte åt vilket håll han skulle springa, så jag körde på honom.*
- *Jag kolliderade med en stillastående spårvagn som kom från andra hållet.*

En annan rik källa att ösa ur är korrespondensinstitutet Hermods, som har samlat exempel ur uppsatser som deras studerande skickat in:

- *Om Gustav III inte blivit mördad vid operamaskeraden, skulle han sannolikt ha dött senare.*
- *Johannes Döparen livnärde sig mest på gräshoppor. Han vistades i öknen, för där var det mest gott om gräshoppor.*
-

Språklådan tar upp språkfrågor ur olika infallsvinklar: dialekter, annonser, skyltar mm.

Rubriken språklådan återkommer då och då.

*

Nu kan du som mångårig brev-läsare – och som hoppat över ovanstående notis - få lov att komma tillbaka. Dags att avsluta detta Nyhetsbrev.

Glöm nu bara inte

allt det där som du skall göra under midsommarnatten:

- Kolla att ormbunkarna blommar vid midnattstid
- Rulla dig naken i daggvått gräs – helst på en gravkulle – vid midnatt.

- Samla dagg som du kan förstärka degen med, när du bakar
- Redan dagen före denna magiska natt skall du plocka 7 (eller var det 9?) blommor – en på resp. äng - och lägga under huvudkudden.
- Tänk också på, att du inte får yttra ett ord från det att du lagt blommorna på plats och tills du somnat.

När du nu förberett dig för allt detta återstår för mig nu bara att tillönska en riktigt
skön midsommar.

PS.

Nu hör jag att meteorologerna förutspår en varm midsommar. Midsommarnatten kommer att bli tropisk! Det kan ja vara bra, när du nu – vid midnatt - skall rulla dig naken i daggvått gräs. På en gravkulle....

Skrivs gärna och berätta om hur du löst dina midsommaruppgifter....

Kalle

Kalle Eriksson
Bjäreförlaget
Hallavaravägen 102
269 91 Båstad

Tel. 0431-365332